

כח ע"א

[א] רש"י ד"ה הללו וצריכין חיזוק ל"ג - אבל הגאונים גרסי, וערע"ב.

אור אליהו

ומשום כך מוסיף רש"י בד"ה הללו וכותב: "וצריכין חיזוק לא גרסינן הכא"⁷⁷. כלומר, שלפירוש רש"י אין מקום לגירסא זו כמובן, שהרי לגירסא: "והללו דברי סופרים וצריכין חיזוק" מבואר שיש כאן כח לדברי סופרים יותר מדברי תורה, והרי לפירוש רש"י, אדרבא כאן רואים שיש כח לדברי תורה יותר מאשר דברי סופרים, שלכן המעמד של מנחה, שהיא מהתורה, לא נדחה, ואילו המעמד של נעילה, שהיא מדברי סופרים, כן נדחה.

אבל⁷⁸ הגאונים גרסי לה⁷⁹: "מה הפרש בין זה לזה, הללו דברי תורה ואין צריכין חיזוק, והללו דברי סופרים וצריכין חיזוק". כלומר לגירסת הגאונים קושיית הגמ' "מה הפרש בין זה לזה" היא על מה ששנינו: "קרבן מוסף אין בו במנחה, קרבן עצים אין בו בנעילה". והיינו, שמקשה הגמ' מדוע ביום שיש קרבן מוסף נדחה המעמד רק של מנחה, ואילו ביום שיש בו קרבן עצים נדחה המעמד גם של מנחה וגם של נעילה. ועל זה תירצה הגמ' שקרבן מוסף הוא מדברי תורה, ודברי תורה אינם צריכים חיזוק, לכן מספיק שידחה את

ונראה הטעם משום שכן מבואר במשנה⁷⁵ (כו ע"א), שלגבי מעמד תנן: "על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלם של כהנים של לויים ושל ישראלים". ולגבי משמר תנן: "וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהו וקוראין במעשה בראשית"⁷⁶.

[א] בגמ': "כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד כו' מה הפרש בין זה לזה, הללו דברי תורה והללו דברי סופרים". וכתב רש"י ד"ה הללו דברי תורה: "מנחה, כדאמרינן בברכות (כו ע"ב): יצחק אבינו תיקן תפלת מנחה, שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. ודנעילה מדברי סופרים". כלומר, לפירוש רש"י קושיית הגמ' "מה הפרש בין זה לזה" היא על מה ששנינו: "קרבן עצים אין בו בנעילה", והיינו, שמקשה הגמ' מדוע ביום שיש בו קרבן עצים נדחה המעמד של נעילה, ואילו המעמד של מנחה לא נדחה. ועל זה תירצה הגמ', שמנחה היא מדברי תורה, ולכן אין כח בקרבן העצים לדחות את המעמד שלה, ואילו נעילה היא מדברי סופרים, ולכן יש כח בקרבן עצים לדחות את המעמד שלה.

ולאחריהם אסורין, שבתות וימים טובים, הן אסורין לפניהן ולאחריהן מותרין. ומה הפרש בין זה לזה, הללו דברי תורה ודברי תורה אין צריכין חיזוק, הללו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק".⁷⁸ ממה שציין רש"י שלא גורסים "וצריכין חיזוק" מבואר שראה גירסא זו, אלא שהכריע רש"י כגירסא שלפנינו, והיא ישרה בעיניו.

⁷⁹. וכן הוא באוצר הגאונים (תענית, חלק התשובות פסקה עג) וכן מבואר שגרסו רבינו חננאל ורבינו גרשום.

הברייתא איפכא, אנשי מעמד היו מתפללין ואנשי משמר מתכנסין לבית הכנסת, והגיה גם ברש"י אנשי משמר הראשון צריך להיות אנשי מעמד".

⁷⁵. וקו"ל דאפכינן ברייתא מקמי מתני' (עיין ב"ק צו ע"ב, יבמות פג ע"א).

⁷⁶. וכן דייקו מלשון המשנה בשדה יצחק ובהגהות הר"ב מרשבבורג.

⁷⁷. ומה שנקט רש"י "הכא", משום שלעיל (יו ע"ב) לגבי מגילת תענית אכן גרסינן לה: "דתניא, הימים האלה הכתובין במגילת תענית, לפניהם

כח ע"ב

[א] גמ' אלא דמנחה ודנעילה ש"מ בו' - כצ"ל.

אור אליהו

שלא ידחה אלא מעמד דמנחה, דליכא למיחש דלמא מדחי קרבן, דדברי תורה לא בעי חיזוק, אבל קרבן עצים כדברי סופרים דמי, ודין הוא לדחי מעמד דמנחה ונעילה, דבעי חיזוק, כי היכי דלא לדחיה לקרבן עצים".

[א] בגמ': "אמר ליה איכא רבי יוסי דקאי כוותך, דתניא רבי יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. מעמד דמאי, אילימא מעמד דשחרית, הא תנא קמא גמ' הכי קאמר, אלא מעמד דמוסף, ידידיה גמ' לא דחי, אלא דמנחה, קרבן עצים דחי, אלא לאו דנעילה. שמע מינה ידידיה דחי דלאו ידידיה לא דחי, שמע מינה".

המעמד של מנחה, שהוא סמוך לו, ואילו קרבן עצים הוא מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכים חיזוק, ולכן הוא דוחה גם את המעמד של נעילה, אע"פ שאינו סמוך לו⁸⁰. ולפי פירוש זה, באמת צריך לגרוס "וצריכין חיזוק" כו', שהרי רואים כאן שיש כח לדברי סופרים יותר מאשר לדברי תורה⁸¹, שלכן קרבן עצים, שהוא מדברי סופרים, דוחה גם את המעמד של נעילה, ואילו קרבן מוסף, שהוא מדברי תורה, דוחה רק את המעמד של מנחה.

ועיין רע"ב (ד, ד) שנקט כפירוש הגאונים: "חזר ר"ע להיות שונה כדברי בן עזאי - דקסבר קרבן מוסף מדברי תורה, ודין הוא

הרי כל יום יש בו קרבן עצים יש לו הכר, וזה חיזוק גדול הוא לו, לפיכך כיון דקרבן עצים צריך חיזוק דוחה מעמד שבמנחה, שמצויה בכל יום, ומוסף, כיון שאין צריך חיזוק דוחה מעמד שבנעילה, שאינה מצויה אלא לפרקים. זה נוסח תשובת הגאון ז"ל".

⁸¹. אלא שלפי זה יקשה לכאורה לפרש"י, שהרי לפי פירושו יוצא שבסוגיא זו בדבר אחד (שביום שיש קרבן עצים נדחה מעמד של נעילה ולא של מנחה) יש כח לדברי תורה יותר מדברי סופרים, ובדבר אחר (שביום שיש קרבן מוסף נדחה רק המעמד של מנחה, וכשיש קרבן עצים נדחה גם המעמד של נעילה) יש כח לדברי סופרים יותר מדברי תורה. וי"ל שרש"י יפרש לגבי קרבן מוסף וקרבן עצים כתוס' (ד"ה הללו), שקרבן מוסף כיון שהוא מדברי תורה, דוחה אפילו מעמד של מנחה, שהיא גם כן מדברי תורה, ואילו קרבן עצים כיון שהוא רק מדברי סופרים, דוחה רק מעמד של נעילה, שהיא מדברי סופרים בלבד, ודו"ק.

⁸⁰. וכן פירש לפי גירסא זו, ברבינו גרשום: "מה הפרש בין זה לזה, כלומר, מאי שנא דמוסף דוחה מנחה ואין דוחה נעילה וקרבן עצים דוחה אפילו נעילה. הללו, קרבן מוסף, דברי תורה ואין צריכין חיזוק, ואין צריך שיהא דוחה אלא מנחה שסמוך לו, אבל קרבן עצים, שהן מדברי סופרים וצריכין חיזוק, לפיכך עשו בו חיזוק, שדוחה אפילו נעילה שאינו סמוך לו".

וכעין זה, באופן קצת שונה, פירש, לפי גירסא זו, באוצר הגאונים (שם): "ודבעיתון הי מיניהו דברי תורה והי מיניהו דברי סופרים. בריא דמילתא, דמוסף דברי תורה וקרבן עצים דברי סופרים והכי קאמר, מה הפרש בין זו לזו, בין דר' עקיבא לדבן עזאי. סבר בן עזאי משום דר' יהושע שהמוספין דברי תורה אין צריכין חיזוק, וכד מידחי מעמד דנעילה כמה וכמה ימים הולכין שאין לו בהן היכר גדול, אבל קרבן עצים דברי סופרים, ואי אמרת לא דחי אלא מעמד דנעילה כמה וכמה ימים הולכין שאין לו הכר דלא הוו ימי נעילה, אבל כד דחי לה קרבן עצים למעמד במנחה ומנחה מצויה בכל יום,

כט ע"ב

[א] רש"י ד"ה אבל ושביעי - רשום קו עליו למוחקו.

ל ע"א

[א] גמ' כל שעה שמותר לאכול בשר - תז"מ.

אור אליהו

של עצמו, וכקושיית מר קשישא בריה דרב חסדא.

[א] בגמ': "אמר רב לא שנו אלא לפניו, אבל לאחריו מותר. ושמאל אמר אפילו לאחריו נמי אסור". וכתב רש"י ד"ה אבל: "אבל לאחריו - חמישי וששי ושביעי מותר". והנה בש"ס של רבינו בתיבת "ושביעי" שברש"י היה רשום קו עליו למוחקו⁸³.

ונראה הטעם, שהרי פשוט הדבר שלרב מותר בשביעי, שהרי ודאי שמותר ללבוש בגד מכובס ביום שבת שאחר תשעה באב ומאי קמ"ל⁸⁴. ועוד, הרי שמאל שחולק על רב סובר, שלאחריו גם כן אסור. ואם כן יוצא שלשמאל יהיה אסור ללבוש בגד מכובס ביום שבת שאחר תשעה באב, וזה לא מסתבר כלל.

[א] בגמ': "תניא אידך, כל שהוא משום תשעה באב אסור לאכול בשר, ואסור לשתות יין ואסור לרחוץ, כל שאינו משום תשעה באב מותר לאכול בשר, ולשתות יין ואסור לרחוץ. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר

כך היא הגירסא שלפנינו. ולפי גירסא זו משמע שבכל יום שיש בו קרבן מוסף יש בו קרבן עצים, שלכן הגמ' אמרה שלא יתכן שרבי יוסי, שאמר "כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד", כוונתו למעמד של מנחה, שכן קרבן עצים דוחה אותו, ודבר זה תמוה, וכי בכל יום שיש בו מוסף יש בו קרבן עצים⁸². ולכן בש"ס של רבינו הגיה: "אמר ליה איכא רבי יוסי דקאי כוותך, דתניא רבי יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. מעמד דמאי, אילימא מעמד דשחרית, הא תנא קמא נמי הכי קאמר, אלא מעמד דמוסף, ידידיה נמי לא דחי, אלא דמנחה ודנעילה. שמע מינה ידידיה דחי דלאו ידידיה לא דחי שמע מינה" - כן צריך לומר.

ולפי גירסא זו כוונת הגמ' לומר, שכיון שלא יתכן לפרש, שמה שאמר רבי יוסי "כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד", שכוונתו למעמד של שחרית או מוסף, על כרחך שכוונתו למעמד של מנחה ונעילה, ואם כן מוכח, שלדעת רבי יוסי קרבן מוסף דוחה רק למעמד

ביום שיש בו קרבן עצים מיירי" וכו' ע"ש. ובהערה שם כתב המו"ל שלפי גירסת רבינו לא קשה מידי.

⁸³. וכן הגיה בהגהות הר"ב מרנשבורג.
⁸⁴. וכעין זה כתב בדקדוקי חברים (אך לא הגיה בדברי רש"י): "שם רש"י ד"ה אבל לאחריו חמישי וששי ושביעי - נראה דשביעי כדי נסבא, מפני דשבת לא נגזר באיסור מאדם מעולם וק"ל".

⁸². הרי רק בר"ח ניסן ובר"ח טבת היה גם קרבן מוסף וגם קרבן עצים. וכעין זה הקשה בהליכות אלי (הוצאת מכון אהבת שלום עמ' דש): "צ"ע בגמרא במאי דקאמר אלא דמנחה קרבן עצים דחי ליה, ומאי קושיא, דלמא כי קתני כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד מנחה, מיירי בקרבן מוסף ואין אותו יום קרבן עצים". וכתב ליישב "ולזה י"ל דדייק מכח דקתני 'כל יום', דמשמע דאפילו